

INHOUD

1	Inleiding	13
1.1	Excuses en de schaduw van een juridische procedure	13
1.2	Probleemomschrijving	14
1.3	Plaatsbepaling en onderzoeksdoel	16
1.4	De civiele procedure en de medische tuchtprocedure	18
1.5	Onderzoeksvraag	22
1.6	Opzet en methode van het onderzoek	23
1.7	Relevantie	25
	1.7.1 Wetenschappelijke relevantie	25
	1.7.2 Maatschappelijk relevantie	26
2	Definitie en effectiviteit van excuses	29
2.1	Inleiding	29
2.2	Definitie	30
2.3	De effecten van het aanbieden van excuses	37
	2.3.1 Algemene effecten vanuit het perspectief van het slachtoffer	38
	2.3.2 Effecten in een civielrechtelijke context	39
	2.3.3 De invloed van excuses op het oordeel van rechters	42
2.4	Factoren die de effectiviteit van excuses kunnen beïnvloeden	45
	2.4.1 De elementen waaruit de excuses zijn opgebouwd	45
	2.4.2 Het moment waarop excuses worden aangeboden	49
	2.4.3 Oprechtheid	50
	2.4.4 Hoogte van de schade en bewijs voor verwijtbaarheid	51
2.5	De bereidheid om excuses aan te bieden	52
	2.5.1 Positieve effecten voor normschenders	53
	2.5.2 Redenen om geen excuses aan te bieden	54
	2.5.3 Factoren die de bereidheid om excuses aan te bieden kunnen beïnvloeden	57
	2.5.4 Tussenconclusie	60
2.6	Conclusie	61

3	Excuses in het civiele recht	63
3.1	Inleiding	63
3.2	Excuses en het erkennen van aansprakelijkheid	64
3.3	Excuses en het verval van verzekeringsdekking	69
3.4	Excuses en het erkennen van feiten	72
3.5	Excusesbeschermende wetgeving	74
	3.5.1 Vormgeving	75
	3.5.2 Voor- en nadelen	76
	3.5.3 Discussie over excusesbeschermende wetgeving in de Nederlandse literatuur	78
3.6	Het vorderen van excuses	80
	3.6.1 Wettelijke basis	81
	3.6.2 Bezwaren tegen het bestaan van een mogelijkheid om excuses in rechte af te dwingen	84
3.7	Conclusie	86
4	Jurisprudentieonderzoek: doel en methode	89
4.1	Inleiding	89
4.2	Doel	89
4.3	Methode	90
	4.3.1 Selectie van de uitspraken	91
	4.3.2 Codeerproces	91
4.4	Beperkingen van het jurisprudentieonderzoek	94
4.5	Plan van behandeling	95
5	Jurisprudentieonderzoek: de rol van excuses in de civiele rechtspraak	97
5.1	Inleiding	97
5.2	Excuses en het vaststellen van feiten	100
	5.2.1 Erkenning van feiten door het aanbieden van excuses buiten rechte	101
	5.2.1.1 Argumentatieschema's	104
	5.2.1.2 De toelaatbaarheid van excuses als bewijsmiddel	115
	5.2.2 Erkenning van feiten door het aanbieden van excuses in rechte	116
5.3	Aanbieden van excuses en het erkennen van aansprakelijkheid	118
	5.3.1 Excuses impliceren een erkenning van aansprakelijkheid of een andere juridische kwalificatie	119
	5.3.1.1 Erkenning pensioenaanspraak	120
	5.3.1.2 Erkenning beroepsfout	121
	5.3.2 Excuses impliceren geen erkenning van aansprakelijkheid of een andere juridische kwalificatie	122

5.3.2.1	Met het aanbieden van excuses wordt geen verantwoordelijkheid genomen voor het vermeende foutieve handelen	123
5.3.2.2	De aangeboden excuses dienen enkel te worden opgevat als een immateriële tegemoetkoming	126
5.3.3	Tussenconclusie	128
5.4	Excuses als omstandigheid bij de invulling van een open norm	129
5.4.1	Aangeboden excuses werken positief voor aanbieder	130
5.4.1.1	Zaken waarin partijen in een duurrelatie tot elkaar staan	131
5.4.1.2	Aansprakelijkheidszaken	133
5.4.1.3	Faillissementszaken	139
5.4.2	Aangeboden excuses werken niet positief voor de aanbieder	140
5.4.3	Het uitblijven van excuses als omstandigheid bij de invulling van open normen	143
5.5	Verplichting tot het aanbieden van excuses	145
5.6	Obiter dictum over het aanbieden van excuses	147
5.7	Conclusie	149
6	Jurisprudentieonderzoek: gevorderde excuses in de civiele procedure	151
6.1	Inleiding	151
6.2	Vorm excuses	152
6.3	Kwalificatie van de vordering tot het aanbieden van excuses	156
6.4	De beoordeling van de vordering tot het aanbieden van excuses	159
6.4.1	Afgewezen vorderingen tot het aanbieden van excuses	160
6.4.1.1	Principiële argumenten	161
6.4.1.2	Contextgebonden argumenten	165
6.4.2	Toegewezen vorderingen tot het aanbieden van excuses	167
6.5	Conclusie	169
7	Jurisprudentieonderzoek: de rol van excuses in de medische tuchtrechtspraak	171
7.1	Inleiding	171
7.2	Excuses en het vaststellen van feiten	174
7.3	Aanbieden van excuses en het erkennen van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen	180
7.4	Excuses als omstandigheid bij de invulling van een open norm	185

7.4.1	De rol van excuses bij het oordeel omtrent tuchtrechtelijke verwijtbaarheid	185
7.4.2	De rol van excuses bij het vaststellen van de maatregel	190
7.4.2.1	Excuses als verzachtende omstandigheid bij keuze maatregel	192
7.4.2.2	Excuses niet doorslaggevend bij keuze maatregel	196
7.4.2.3	Aangeboden excuses gelden niet als verzachtende omstandigheid bij keuze maatregel	199
7.4.2.4	Uitblijven excuses als verzwarende omstandigheid bij keuze maatregel	200
7.5	Verplichting tot het aanbieden van excuses	201
7.5.1	Uitspraken waarin het uitblijven van het aanbieden van excuses niet tuchtrechtelijk verwijtbaar wordt geacht	203
7.5.1.1	Contextgebonden argumenten	204
7.5.1.2	Principieel argument	206
7.5.1.3	Wel verplichting, geen tuchtrechtelijk verwijt	207
7.5.2	Uitspraken waarin het uitblijven van het aanbieden van excuses wel tuchtrechtelijk verwijtbaar wordt geacht	209
7.5.3	De grondslag en de reikwijdte van de verplichting tot het aanbieden van excuses	212
7.6	Obiter dictum over het aanbieden van excuses	216
7.7	Gevorderde excuses	217
7.8	Conclusie	218
8	Jurisprudentieonderzoek: vergelijking en conclusie	221
8.1	Inleiding	221
8.2	Vergelijking civiele rechtspraak en de medische tuchtrechtspraak	221
8.2.1	Excuses en het vaststellen van feiten	223
8.2.2	Aanbieden van excuses en het erkennen van (tuchtrechtelijke) aansprakelijkheid	224
8.2.3	Excuses als omstandigheid bij de invulling van een open norm	226
8.2.4	Verplichting tot het aanbieden van excuses	228
8.2.5	Obiter dictum over het aanbieden van excuses	231
8.2.6	Gevorderde excuses	232
8.3	De verschillende manieren waarop excuses een rol spelen: belemmerend of bevorderend?	233
8.4	Betekenis voor het vervolg van het onderzoek	236

9	Observatieonderzoek en interviewstudie: doel en methode	239
9.1	Inleiding	239
9.2	De keuze voor kwalitatief onderzoek	239
9.3	Doel	240
9.4	Selectie van gevallen	241
9.5	Uitvoering dataverzameling	242
	9.5.1 Studie 1: Observatie van zittingen	242
	9.5.2 Studie 2: Interviews met schadeveroorzakers	244
9.6	Omvang van de steekproef	245
9.7	Data-analyse	246
10	Observatieonderzoek en interviewstudie: uitkomsten	249
10.1	Inleiding	249
10.2	Uitkomsten observaties zittingen	249
	10.2.1 Excuses aangeboden ter zitting	249
	10.2.1.1 Het uiten van medeleven	250
	10.2.1.2 Het erkennen van een fout	250
	10.2.1.3 Het uiten van spijt of berouw	252
	10.2.1.4 Overige elementen	253
	10.2.1.5 Aanbieden van excuses onder de verwerping van verantwoordelijkheid	255
	10.2.1.6 Excuses aangeboden door procesvertegenwoordigers	255
	10.2.1.7 Samenvattend	256
	10.2.2 Andere wijzen waarop excuses ter sprake kwamen	258
	10.2.2.1 Excuses aangeboden voorafgaand aan de zitting	258
	10.2.2.2 De wens om excuses te ontvangen	258
	10.2.3 Tussenconclusie	260
	10.2.4 Excuses als bewijsmiddel	261
	10.2.5 Zittingspraktijk	263
	10.2.5.1 Naar aanleiding waarvan werden excuses aangeboden	264
	10.2.5.2 De wijze waarop door de (tucht)rechter op de aangeboden excuses werd gereageerd	266
	10.2.5.3 De mate waarin procespartijen zelf aan het woord kwamen	268
	10.2.5.4 Aandacht voor achterliggende belangen	269
	10.2.6 Conflictescalatie	272
	10.2.7 Hoedanigheid procespartijen en aanwezigen tijdens de zitting	277
10.3	Uitkomsten interviewstudie	278
	10.3.1 Redenen om geen excuses aan te bieden	279
	10.3.2 Redenen om wel excuses aan te bieden	281

10.3.3	Samenvattend	282
10.4	Conclusie	283
11	Conclusie en aanbevelingen	287
11.1	Inleiding	287
11.2	Belemmerende factoren	288
11.2.1	De mogelijkheid dat excuses een erkenning van aansprakelijkheid inhouden	289
11.2.2	De mogelijkheid dat excuses worden gebruikt als bewijsmiddel	293
11.2.3	Perceptie van schadeverorzakers dat het aanbieden van excuses leidt tot negatieve juridische consequenties	295
11.3	Stimulerende factoren	296
11.3.1	Het bestaan van een verplichting tot het aanbieden van excuses	296
11.3.2	Excuses als remedie	297
11.3.3	Het meewegen van wel/niet aangeboden excuses bij het toepassen van het materiële recht	298
11.3.4	Het stimuleren van het aanbieden van excuses tijdens de mondelinge behandeling	299
11.3.5	De daadwerkelijke schadeverorzaker betrokken maken bij de procedure	299
11.3.6	Het creëren van een mogelijkheid om excuses aan te bieden	300
11.4	Tot slot	301
	Jurisprudentielijst civiele rechtspraak	303
	Jurisprudentielijst medische tuchtrechtspraak	309
	Literatuurlijst	313

BIJLAGEN	345
Bijlage 1: Codeerschema's jurisprudentieonderzoek	347
Bijlage 2: Overzicht ECLI-nummers civiele rechtspraak van de in de hoofdstukken 5 en 6 besproken categorieën	359
Bijlage 3: Overzicht ECLI-nummers uitspraken Tuchtcolleges voor de Gezondheidszorg van de in hoofdstuk 7 besproken categorieën	367
Bijlage 4: Theoretische verwachtingen observatieonderzoek en interviewstudie	373
Bijlage 5: Observatieschema zittingen	379
Bijlage 6: Interviewschema	385
Bijlage 7: Indexen	391